

CHUNG TAY BẢO TỒN VĂN HÓA - NGHỆ THUẬT DÂN GIAN KHMER

(Trương Tấn Thảo - Giáo viên
Trường PTDT nội trú tỉnh Hậu Giang)

Bản sắc văn hóa của đồng bào Khmer Nam Bộ được hình thành từ nền văn minh lúa nước lâu đời; phần lớn là theo đạo Phật (Phật giáo Nam Tông) với các hoạt động tín ngưỡng gắn liền với chùa chiền, cùng với đó là các loại hình văn hóa, nghệ thuật dân gian đậm chất dân tộc. Trong các Trường Phổ thông dân tộc nội trú, ngoài chương trình học chính khóa, các em học sinh còn được dạy học tiếng Khmer và tổ chức các hoạt động lễ hội cùng các trò chơi dân gian truyền thống Khmer hàng năm nhằm góp phần gìn giữ, bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa, các giá trị nghệ thuật dân gian Khmer một cách sâu sắc nhất.

Các lễ hội truyền thống của đồng bào Khmer Nam Bộ được diễn ra theo thứ tự thời gian, gồm:

- **Bun Chôl Chhnăm Thmây** là Tết vào năm mới hay còn gọi là Lễ chịu tuổi, được tổ chức từ ngày 13 tháng 4 đến 15 tháng 4 hàng năm theo Dương lịch, nếu là năm nhuận thì từ ngày 14 tháng 4 đến 16 tháng 4. Lễ có ý nghĩa giống với Tết Nguyên Đán của người Kinh, dịp này, nhà trường tổ chức các hoạt động vui chơi, ôn lại sự tích, ý nghĩa Tết cổ truyền Chôl Chhnăm Thmây và tiệc liên hoan đón mừng năm mới.

Giáo viên cùng đón Tết với học sinh

- **Bun Sen Đôn Ta** cũng là một dịp lễ lớn trong năm của đồng bào Khmer, được tổ chức từ ngày 29 tháng 8 đến ngày 01 tháng 9 Âm lịch. Lễ có ý nghĩa giống với lễ Vu Lan của người Kinh nên còn được gọi là lễ “Xá tội vong nhân”. Trong lễ hội này nhà trường tổ chức các trò chơi dân gian, giáo dục các em phải nhớ đến công ơn tổ tiên, ông bà, cha mẹ và họ hàng đã khuất.

- **Bun Ok Om Bok** hay lễ hội Đút cốm dẹp. Đút cốm dẹp trong lúc cúng trăng nên còn gọi là Lễ cúng trăng của người Khmer. Lễ hội được tổ chức vào

khoảng 15 tháng 10 Âm lịch. Lễ có ý nghĩa giống với Tết Trung Thu của người Kinh. Để tạo được bầu không khí sinh hoạt vui chơi, giải trí lành mạnh, bổ ích giúp các em học sinh của trường học tập ngày càng tốt hơn, ban ngày nhà trường tổ chức thi các trò chơi dân gian, ban đêm tổ chức thi trộn cốm dẹp, trang trí

bàn cúng trắng, ôn lại truyền thống cúng trắng và đút cốm dẹp cho học sinh, cho các em hát múa các điệu truyền thống vui chơi thỏa thích.

Múa hát đêm trắng

CLB Bay Sey tặng Bay Sey cho Chùa

Để bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc thông qua các hoạt động trải nghiệm, sinh hoạt câu lạc bộ, lồng ghép văn hóa dân tộc Khmer vào nội dung các môn học, nhà trường đã thành lập Câu lạc bộ BAYSEY -KAMRONG OPHKA. Lễ Kathina của đồng bào dân tộc Khmer Nam Bộ là một trong những ngày lễ lớn và quan trọng của hệ phái Phật giáo Nam Tông. Hàng năm, trong khoảng thời gian từ ngày 15 tháng 9 đến 15 tháng 10 Âm lịch, bà con người Khmer Nam Bộ, Phật tử Nam Tông lại rộn ràng tổ chức lễ Kathina, cầu cho phum sóc yên ấm, mọi người bình an, mưa thuận gió hòa, mùa màng bội thu và thành kính dâng cúng y đến cho chư Tỳ-khưu. Đối với tín đồ Phật giáo Nam truyền, Đại lễ dâng y Kathina mang một ý nghĩa hết sức to lớn, vừa thể hiện thiện tâm của người Phật tử trong việc hộ trì Tăng đoàn, vừa tạo nên niềm vui và phước đức lớn cho Phật tử tại gia. Nhân ngày lễ Xuất hạ (Chênh Vosa) kết thúc ba tháng an cư kiết hạ, thầy cô và các em học sinh trong Câu lạc bộ BAYSEY -KAMRONG OPHKA đã cùng nhau làm 3 cặp Baysey cung kính dâng tặng chùa ấp 4, ấp 5 - xã Xà Phiên, huyện Long Mỹ, tỉnh Hậu Giang.

Người Khmer ở Nam Bộ vốn có nền văn hóa nghệ thuật rất độc đáo, đa dạng, đã phát triển khá lâu đời, trở thành một món ăn tinh thần không thể thiếu trong đời sống xã hội và luôn được bảo tồn, phát huy. Đối với người Khmer, nghệ thuật Múa là sản phẩm văn hóa tinh thần độc đáo, vừa mang tính thiêng liêng, vừa là nhu cầu tinh thần sau những giờ lao động. Người Khmer sinh ra đã biết múa, có rất nhiều điệu múa như Rămvông (múa vòng tròn), Lămleo, Saravan ... gọi chung là múa dân gian. Và điệu múa Saravan động tác múa chủ đạo là nhấn cổ tay theo từng phách nhạc, múa theo vòng, múa hàng, múa đôi hay múa đôi mặt nhau theo đội hình hàng ngang đuổi nhau theo lối lên, xuống hay trái, phải,

vị trí hai tay có lúc dang rộng ngang vai, lúc thả buông xuôi theo thân người, có lúc chéo nhau trước bụng và hai cổ tay nhấn đều như chim én vỗ cánh. Điều múa này có các động tác khá đơn giản nên mọi người dễ bắt chước để có thể hòa nhập được ngay; do đó, Đoàn trường Phổ thông dân tộc nội trú đã chọn điệu múa Saravan làm bài tập thể dục giữa giờ với mục đích vừa bảo tồn văn hóa dân tộc vừa rèn luyện thể dục, thể thao và tạo điều kiện cho các em học sinh người Kinh học tại trường có dịp tìm hiểu, giao lưu văn hóa với học sinh dân tộc Khmer.

Học sinh múa Saravan trong giờ thể dục

“Bảo tồn và phát huy giá trị văn học dân gian của các dân tộc thiểu số đến năm 2030” là Đề án được Bộ trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch phê duyệt ngày 30/12/2022, Ủy ban nhân dân tỉnh Hậu Giang cũng đã ban hành Kế hoạch số 138/KH-UBND ngày 12/7/2023 triển khai thực hiện Đề án *“Bảo tồn và phát huy giá trị văn học dân gian của các dân tộc thiểu số đến năm 2030 trên địa bàn tỉnh Hậu Giang”*; Việc bảo tồn, phát huy giá trị văn học dân gian của các dân tộc thiểu số gắn kết chặt chẽ với việc bảo tồn, phát huy các thành tố văn hóa khác như: phong tục tập quán, tiếng nói, chữ viết, trang phục, dân ca, dân vũ, dân nhạc, ... là nhiệm vụ không chỉ của riêng ngành Văn hóa mà là nhiệm vụ chung của các ngành, lĩnh vực khác có liên quan như: Sở Giáo dục và Đào tạo, Sở Thông tin và Truyền thông, Hội Văn học nghệ thuật ... Đồng bào Khmer ở Nam Bộ đang kế thừa một di sản văn hóa vô giá, với nhiều loại hình nghệ thuật độc đáo, như hát múa rô bằm, nghệ thuật kịch hát dù kê, nghệ thuật điêu khắc, trang trí, hội họa, âm nhạc, văn học dân gian ... Đó là những nét văn hóa tốt đẹp cần được giữ gìn và phát huy.

Với sự hỗ trợ của Hội Văn học nghệ thuật tỉnh, trường Phổ thông Dân tộc Nội trú tỉnh Hậu Giang đã thành lập và ra mắt Câu lạc bộ Văn học - Nghệ thuật Dân gian với 104 thành viên (13 giáo viên và 91 học sinh); đây sẽ là nơi phát hiện, chăm bồi kỹ năng, tạo điều kiện khuyến khích đội ngũ giáo viên và học sinh có năng khiếu sáng tác, sáng tạo những tác phẩm văn học nghệ thuật trong môi

trường học đường và trong thực tế cuộc sống hàng ngày; duy trì và phát huy các nét văn hóa đặc trưng của dân tộc Khmer như các loại hình nghệ thuật, các điệu múa dân gian, phát triển văn học nghệ thuật trong nhà trường hướng đến Chân - Thiện - Mỹ, theo đúng đường lối văn hóa, văn nghệ của Đảng.

Thành viên Câu lạc bộ Văn học - NTDG chụp ảnh lưu niệm với văn nghệ sĩ

Hiện nay các trường Phổ thông Dân tộc nội trú đã và đang nghiên cứu đưa nội dung giáo dục bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số vào giảng dạy trong chương trình giáo dục địa phương; tạo điều kiện cho học sinh, sinh viên tham gia hoạt động văn hóa nghệ thuật trong các dịp lễ, tết, ngày hội truyền thống. Giáo dục văn hóa dân tộc cho học sinh ở trường Phổ thông dân tộc nội trú còn là giáo dục ý thức trân trọng, bảo tồn phát huy các giá trị văn hóa nghệ thuật dân gian đậm chất dân tộc. Từ chỗ cảm nhận, suy ngẫm, thấu hiểu, nảy sinh lòng tự hào, tự tôn dân tộc; biết ơn và cảm phục sự thông tuệ của các thế hệ cha ông; qua đó các em có hành động, việc làm cụ thể, biết nâng niu gìn giữ, sẵn sàng chung tay bảo tồn, phát huy văn hóa nghệ thuật dân gian đậm đà bản sắc dân tộc trong cuộc sống hiện đại.